

Meer verplichtingen, minder vrije tijd

Auteur(s):

Hart, J. de
Onderzoeker bij het Sociaal en Cultureel Planbureau, Rijswijk

Verschenen in:

ESB, 83e jaargang, nr. 4145, pagina 257, 27 maart 1998

Rubriek:

Monitor

Trefwoord(en):

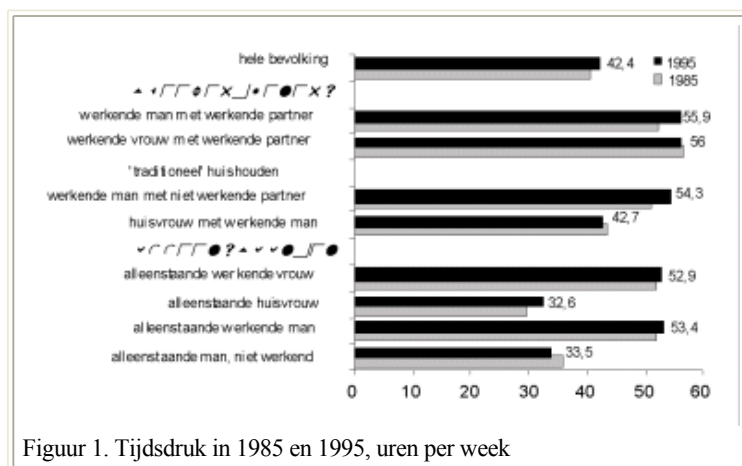
tijd

De tijdsdruk neemt toe. De mensen die het meeste te doen hebben, gaan daardoor steeds meer over op het uitbesteden van huishoudelijke taken.

Waaraan besteden Nederlanders hun tijd? Sinds 1975 vraagt het Sociaal en Cultureel Planbureau elke vijf jaar aan een steekproef onder de bevolking, hoeveel uren men besteedt aan verschillende verplichtingen. Onder verplichtingen wordt verstaan het verrichten van betaalde arbeid, het volgen van onderwijs, het doen van het huishouden en zorgen voor huisgenoten. In deze steekproef wordt onderscheid gemaakt naar leefsituatie, zodat de tijdsdruk zichtbaar wordt van mannen en vrouwen in een tweeverdienershuishouden, in een eenverdieners-huishouden en van alleenstaanden.

Tijdsdruk neemt toe

In [figuur 1](#) is de tijdsdruk van verplichtingen weergegeven voor mannen en vrouwen bij verschillende rolverdelingen. Tweeverdienershuishouden blijken de grootste tijdsdruk van verplichtingen te hebben. Binnen deze tweeverdienershuishoudens is echter een verschuiving zichtbaar: werkten vrouwen in 1985 nog bijna vier uur meer dan mannen, in 1995 besteden mannen en vrouwen evenveel tijd aan verplichtingen. Vrouwen hebben het ietsje minder druk gekregen, maar de belangrijkste verandering is dat mannen meer dan drie uur méér zijn gaan werken. Dat geldt zeker wanneer ook kleine kinderen deel uitmaken van het huishouden. De participatie in huishoudelijke taken en kindverzorging is vooral bij mannen met een werkende partner toegenomen, bij vrouwen uit twee-carrièregezinnen nam zij af¹.

Figuur 1. Tijdsdruk in 1985 en 1995, uren per week

Tijd wordt geld

Vaak wordt aangenomen dat het aantal inkomensbronnen per huishouden, met de tijdsdruk die het tweeverdienerschap met zich meebrengt, een zelfstandig effect heeft op het bestedingspatroon. Gebrek aan tijd en een toename van het inkomen leiden tot de wens een deel van het huishoudelijke werk te 'kopen'. Hiervoor zijn twee vormen denkbaar (zie ook [Jules Theeuwes](#) in dit nummer): de aanschaf van apparaten die een deel van het werk overnemen ('mechanisering'), of het uitbesteden van het werk aan anderen ('monetarisering').

Mechanisering

Het moderne huishouden maakt gebruik van een reeks van apparaten die tot een besparing van menselijke tijd en energie leiden, dan wel nieuwe vormen van ontspanning en comfort mogelijk maken. Vrijwel elk Nederlands huishouden beschikt momenteel over een kleurentelevisie, koelkast en wasmachine. In de jaren negentig is het bezit van een magnetron sterk toegenomen, tot 43% van alle

huishoudens in 1994.

Monetarisering

Huishoudens kunnen er ook toe overgaan, een deel van het huishoudelijke werk uit te besteden. Voorbeelden van betaalde externe diensten zijn maaltijdverzorging, wasserettegebruik of hulp in de huishouding.

Omdat tweeverdieners een relatief ruime koopkracht en hebben en tegelijkertijd maar weinig vrij besteedbare tijd, zou je verwachten dat zij meer dan anderen overgaan tot het uitbesteden van huishoudelijke diensten. Een onderzoek uit 1986 waarin te Amsterdam huishoudens van tweeverdieners vergeleken werden met andere typen gezinnen, biedt empirische steun voor die stelling². Ook het tijdsbestedingsonderzoek van het SCP wijst uit, dat de monetarisering van het huishouden vooral bij tweeverdieners een trend is.

In [tabel 1](#) zijn voor dezelfde categorieën huishoudens als uit [figuur 1](#), de percentages weergegeven die van enkele typen externe diensten gebruik maakten. Zoals verwacht mocht worden maken mannen en met name vrouwen uit tweeverdienershuishoudens meer dan huishoudens met een traditionele rolverdeling gebruik van externe diensten. Het contrast is vooral groot voor werkende vrouwen met een eveneens werkende partner, vergeleken met huisvrouwen die een werkende partner hebben. In het bijzonder het aanwenden van betaalde opvang voor de kinderen en betaalde huishoudelijke hulp is onder personen met een symmetrische arbeidsrolverdeling in de afgelopen tien jaar duidelijk toegenomen. Ook alleenstaanden die werkzaam zijn in een betaald beroep besteden in grote getale de maaltijdbereiding uit. Onder alleenstaande werkende mannen is sinds 1985 de animo hiervoor sterk toegenomen.

Tabel 1. Gebruik van huishoudelijke diensten, in % van de betreffende groep

	eet in restaurant ^a		haalt eten ^b		kinderopvang ^c		hulp in de huishouding ^d	
	'85	'95	'85	'95	'85	'95	'85	'95
werkende man met werkende partner	39	44	66	75	2	5	9	21
werkende vrouw met werk. partner	49	48	70	73	4	12	12	26
werkende man met niet werk. partner	34	33	64	67	0	1	7	7
huisvrouw met werkende man	17	22	55	55	0	0	3	3
alleenstaande werkende vrouw	49	51	65	74	-	-	4	13
alleenstaande huisvrouw	33	32	40	45	-	-	14	11
alleenstaande werkende man	32	56	69	87	-	-	4	10
alleenstaande man, niet werkend	32	34	68	64	-	-	10	9
hele bevolking	31	37	60	64	1	4	9	12

a. gem. 1 x per maand of vaker; b. gem. 1 x per week of vaker; c. 'heeft meestal betaalde opvang voor kinderen'; d. 'heeft betaalde hulp in de huishouding'.

Conclusies

Zowel de tijdsdruk van dagelijkse verplichtingen als de uitbesteding van huishoudelijke en zorgtaken zijn toegenomen onder de Nederlandse bevolking. Verschillende maatschappelijke, demografische en economische ontwikkelingen zijn van invloed geweest op deze verschuiving in het bestedingspatroon. Tot de veranderingen die duidelijke gevolgen hebben gehad voor het tijdbudget van de Nederlanders en waarvan mag worden aangenomen dat ze de mechanisering en monetarisering van de Nederlandse huishoudens hebben bevorderd behoren onder andere de volgende.

De ontgroening en vergrijzing van de Nederlandse bevolking en stijging van het welstandsniveau in de naoorlogse periode hebben ervoor gezorgd dat een aanzienlijke groep welvarende ouderen is ontstaan, een groep die zijn fysieke beperkingen kan compenseren met de aanschaf van huishoudelijke apparaten en betaling voor externe diensten. De Nederlanders jonger dan vijftig jaar hebben het in de afgelopen decennia drukker gekregen.

De stijging van het aantal eenpersoons- en tweepersoonshuishoudens, de toename van het aantal eenoudergezinnen en de daling van het gemiddeld kindertal resulteerden in een inkrimping van de huishoudensomvang. Deze huishoudensverduunning en schaalverkleining van de huishoudelijke productie leidde ertoe dat per lid van het huishouden meer tijd is gemoeid met de vervulling van huishoudelijke taken.

Verder is het aantal studerende vrouwen sterk gestegen sinds de jaren zeventig. Hetzelfde geldt voor het aantal werkende vrouwen, dat onder de potentiële beroepsbevolking toenam van een kwart in 1960 tot meer dan de helft in 1991. Het gevolg was dat een intensief tijdsbeslag van huishoudelijke en gezinstaken niet langer als vanzelfsprekend werd geaccepteerd door vele van dezen.

In dit artikel stond de groep van samenwonenden waarvan beide partners actief zijn in een betaald beroep centraal. Deze bevolkingscategorie ging, met name als het gezinnen met jonge kinderen betreft, over steeds minder netto vrije uren beschikken. Het aantal taakcombineerders (personen die op meerdere terreinen - arbeid, huishouden, educatie - te maken hebben met een substantiële tijdsinvestering) steeg van 37% in 1975 tot bijna 50% in 1995³. De vrije uren zijn voor deze mensen een allens kostbaarder goed geworden, waaruit ze zoveel mogelijk rendement trachten te halen. Hetgeen een sterke stimulans vormde voor de hier geïllustreerde verschuiving van een tijdsintensief naar meer kapitaalintensief activiteitenpatroon

basis van tijdbudgetgegevens. SCP/Vuga, Den Haag 1995.

2 J. Vijgen, en R. Van Engelsdorp Gastelaars, *Stedelijke bevolkingscategorieën in opkomst: stijlen en strategieën in het alledaags bestaan*, Amsterdam: UVA/Instituut voor sociale geografie (Nederlandse geografische studies 22), 1986.

3 SCP, *Sociaal en cultureel rapport 1996*, SCP/Vuga, Den Haag, 1996.